

Vergaderjaar 2020–2021

30 977

AIVD

Nr. 158

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 december 2020

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de hoofdlijnen van het jaarplan van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) 2021. Het jaarplan vormt een nadere uitwerking van beleidsartikel 2 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Kamerstuk 35 570 VII, nr. 1). Het volledige jaarplan van de AIVD is vanwege zijn inhoud staatsgeheim gerubriceerd en wordt integraal gedeeld met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

Nationale veiligheid en de rol van de AIVD

Ook voor de AIVD wordt 2021 een onvoorspelbaar jaar. De COVID-19 pandemie heeft ontwikkelingen in sommige gevallen versneld of meer voor het voetlicht gebracht. Zo is er sprake van een wereldwijd toegenomen digitale spionagedreiging richting de farmaceutische en medische industrie en onderzoekscentra die geneesmiddelen, antistoffen of vaccins ontwikkelen in relatie tot COVID-19. Ook heeft de coronacrisis ertoe geleid dat nieuwe bedrijven en sectoren vitaal zijn gebleken voor het goed (blijven) functioneren van Nederland ten tijde van de coronacrisis, maar mogelijk ook daarna.

De AIVD signaleert een toenemende (perceptie van) instabiliteit, fragiliteit en onveiligheid op landen- en persoonsniveau, die van invloed kunnen zijn op de nationale veiligheid. Ook acht de dienst het voorstelbaar dat de ideologische strijd tussen democratische en autoritaire systemen toeneemt. Daarbij kunnen ook ongewenste beïnvloedingsactiviteiten worden ingezet. Tot slot kan een groeiende onvrede en sociale ongelijkheid, zowel tussen landen als binnen landen (waaronder in Nederland), leiden tot een bredere dreiging voor sociale cohesie, toenemende polarisatie, civiele onrust en groei naar extremisme. De AIVD zet in op een versterkte samenwerking met de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) en andere ketenpartners om deze dreigingen het hoofd te kunnen bieden. De AIVD is uitgegroeid en zal

vanuit die uitgangspositie de impact van de invoering van de Wiv 2017 en de toenemende behoefte aan hoogwaardige inlichtingen, het hoofd moeten bieden. De AIVD richt haar blik daarbij op de toekomst en investeert in een duurzame ontwikkeling van de organisatie met het perspectief op 2030. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de toenemende dominantie van moderne technologie en data.

Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid

De onderzoeken van de AIVD zijn gebaseerd op de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid (GA I&V). Deze beschrijft de behoefte aan inlichtingen vanuit verschillende behoeftestellers en vormt daarmee de basis voor de jaarplannen van de AIVD en MIVD. De GA I&V wordt gezamenlijk vastgesteld door de Minister-President en de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie, na overleg met de Ministers van Justitie en Veiligheid en Buitenlandse Zaken.

Prioriteiten en accenten 2021

Hieronder worden per aandachtsgebied de hoofdlijnen beschreven binnen het AIVD-onderzoek voor 2021. De AIVD heeft vanuit verschillende taakvelden van de dienst aandacht voor het verloop van veilige en eerlijke Tweede Kamer Verkiezingen 2021.

Terrorisme

De jihadistisch-terroristische dreiging blijft constant. Recente aanslagen in Frankrijk en Oostenrijk passen in het huidige dreigingsbeeld. In 2021 zal de dreiging van aanslagen in het Westen voortduren, vanuit zowel Al Qaida en ISIS, als vanuit lokale netwerken en individuen. Onder rechts-extremisten is, met name online, een steeds gewelddadiger discours zichtbaar. Vaker dan voorheen worden uitspraken gedaan en ideologieën aangehangen waarin geweld wordt aangemoedigd en verheerlijkt. De stap naar terrorisme door rechts-extremistische eenlingen in Nederland is voorstelbaar.

Spionage en ongewenste buitenlandse inmenging

De dreiging van buitenlandse inlichtingenactiviteiten richting de Nederlandse samenleving is onverminderd aanwezig. Het gaat hierbij om spionage en ongewenste inmenging zoals heimelijke politieke beïnvloeding, waarbij zowel digitale als klassieke inlichtingenmiddelen worden ingezet. Een aantal landen richt zijn inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten met name op hun diaspora in Nederland. Dit benadrukt het belang van strafbaarstelling van spionage. Om Nederland in staat te stellen zich op effectieve wijze te kunnen weren tegen de dreiging vanuit Rusland en China zetten MIVD en AIVD in op een gecombineerde inzet.

Economische veiligheid

Onze samenleving en economie zijn sterk verweven met geopolitiek en veiligheid.

Onze traditionele openheid biedt kansen, maar de combinatie met verslechterde geopolitieke verhoudingen maken ons kwetsbaar en beperken onze huidige en toekomstige kansen. De afhankelijkheid van digitale systemen die we als samenleving hebben opgebouwd zorgt ervoor dat digitale onveiligheid ons harder dan ooit raakt en vergroot onze kwetsbaarheid. De AIVD zet in 2021 in op structureel onderzoek naar Economische Veiligheid om te voorzien in de verhoogde vraag die ontstaat bij het ontwikkelen van een rijksbreed beleidsinstrumentarium.

Cyberdreiging en informatiebeveiliging

De cyber gerelateerde inlichtingenposities van de AIVD vormen de basis voor het tijdig onderkennen van hoogwaardige digitale (statelijke) dreigingen, en het adequaat voorkomen of tot een minimum beperken van schade die uit cyberaanvallen voortkomt. De technologische ontwikkelingen van de afgelopen jaren bieden statelijke actoren nieuwe mogelijkheden voor grootschalige spionage door cyberaanvallen. Naast de structurele dreiging van traditionele spelers in het cyberlandschap vindt wereldwijd een bredere proliferatie plaats van offensieve cyberprogramma's. In reactie op deze dreiging is in 2020 de Cyber Intel/Info Cel (CIIC) opgericht waarin AIVD, MIVD, het National Cyber Security Centrum (NCSC), de Nationale Politie en het Openbaar Ministerie (OM) samenwerken. De AIVD levert dreigingsinformatie, en combineert dat met advies over informatiebeveiliging in het digitale domein. De AIVD streeft naar een betere dekking waarmee breder handelingsperspectief kan worden geboden.

Landenonderzoek

Het internationale geopolitieke speelveld verhardt. De AIVD voert onderzoek uit naar andere landen om de Nederlandse overheid achtergrondinformatie en handelingsperspectief te bieden. Deze informatie kan gebruikt worden bij overleg over onderwerpen die de Nederlandse nationale en internationale belangen raken. De (geo)politieke ontwikkelingen in de wereld bepalen naar welke landen de AIVD onderzoek doet.

Ongekende dreiging

De onderzoeken van de AIVD zijn niet alleen gericht op het inzichtelijk maken van alle aspecten van bestaande, reeds gekende dreigingen, maar ook op het tijdig onderkennen en duiden van ongekende dreigingen, binnen en buiten de GA I&V.

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017

In 2021 werkt de AIVD wederom hard aan de verdere verbetering van zijn werkwijze, zodat operationele slagkracht en zorgvuldige verwerking van data steeds hand in hand gaan. Een belangrijk deel van de werkzaamheden betreft de ambitie om met de MIVD te komen tot een gezamenlijke datahuishouding, bestaande uit een gezamenlijk dataplatform op een voor beide diensten toegankelijk IT-landschap. Hiermee krijgt niet alleen de samenwerking tussen de diensten een enorme impuls, maar wordt ook een systeem gebouwd waarmee inzicht kan worden gegeven in de juridische status van gegevens. Daarmee wordt recht gedaan aan opmerkingen daarover in de voortgangsrapportages over de Wiv 2017 van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Ook langs andere lijnen werkt de AIVD aan zorgvuldige gegevensverwerking, namelijk ten aanzien van geautomatiseerde data analyse (GDA) en het betekenisregime, waarin gegevens terechtkomen die in het kader van datareductie relevant zijn verklaard.

Het implementatieproces van de nieuwe wet is de afgelopen twee jaar intensief geweest voor de AIVD. Medewerkers hebben hard gewerkt aan de verbetering van beleid en (technische) uitvoering. Het is de verwachting dat dit in 2021 niet anders zal zijn. Tot slot verwachten de AIVD en de MIVD in 2021 de inlichtingenpositie wezenlijk te kunnen versterken met de daadwerkelijke interceptie van gegevens op de kabel. Ook in het licht van de Wiv 2017 zal 2021 een interessant jaar worden voor de AIVD, omdat zowel het rapport van de onafhankelijke evaluatiecom-

missie Wiv 2017 (commissie Jones-Bos) als een rapport van de Algemene Rekenkamer over de impact van de implementatie Wiv 2017 op de operationele slagkracht van de diensten verschijnt.

De AIVD heeft zich tot doel gesteld om, mede naar aanleiding van deze rapporten en in navolging van het openbare beleid bulkdatasets dat in november 2020 is gepubliceerd, in 2021 over een aantal maatschappelijk relevante onderwerpen te voorzien in openbaar beleid om de maatschappij te laten zien hoe de AIVD de wet in de praktijk invult.

Hoofdpijnen andere taken en doelstellingen 2021

Naast de hierboven beschreven prioriteiten en accenten betreffende de onderzoeksportefeuille voor 2021, wordt hieronder inzicht gegeven in de andere taken en overige doelstellingen voor 2021.

Informatiebeveiliging en veiligheidsbevordering

Het beschermen van geheime en gevoelige informatie is een van de grote uitdagingen van deze tijd. Eén van de initiatieven waar de AIVD in 2021 mee aan de slag gaat is de noodzaak om, op basis van inlichtingen over de (digitale) dreiging vanuit statelijke actoren, concreet handelingsperspectief te geven. Op deze manier worden de rijksoverheid en de vitale sectoren in staat gesteld om de (digitale) weerbaarheid te vergoten. Dit wordt in nauwe afstemming gedaan met CIO Rijk, NCSC en de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV). Verder wordt er in het kader van de Nationale Cryptostrategie gewerkt aan het meer dekkend krijgen van het portfolio van informatiebeveiligingsproducten.

Veiligheidsonderzoeken

De Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO) van de AIVD en de MIVD voert de taken uit betreffende de aanwijzing van vertrouwensfuncties en het verrichten van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wiv 2017 en de Wet veiligheidsonderzoeken.

De gewijzigde beleidsregel Veiligheidsonderzoeken, die het mogelijk maakt om meer maatwerk te leveren indien een betrokkene of partner een periode buiten Nederland heeft verbleven, treedt in werking per 1 januari 2021.

In de loop van 2021 is het streven om een concept wetsvoorstel aan de Tweede Kamer aan te bieden voor de aanpassing van de Wet veiligheidsonderzoeken.

De doorontwikkeling van de UVO wordt ook in 2021 doorgezet middels het Programma Modernisering Veiligheidsonderzoeken. Hiermee wordt ingezet op het uniformeren en moderniseren van het werkproces en de IT-omgeving met als doel om het proces van veiligheidsonderzoeken in de toekomst te versnellen.

Samenwerking en co-locatie AIVD en MIVD

Op basis van de afspraak tussen de AIVD en de MIVD om de bestaande samenwerking uit te breiden en te intensiveren is een samenwerkingsagenda opgesteld. Deze zal in 2021 verder worden uitgewerkt met als doel meer synergie te creëren ter versterking van de taakuitvoering. De focus van de agenda ligt op groeiende operationele samenwerking, gezamenlijke informatiehuishouding, gezamenlijke huisvesting, opleidingen en werving en selectie.

In 2015 hebben de Minister van Defensie en ik opdracht gegeven tot het realiseren van nieuwbouw voor de gezamenlijke huisvesting van de AIVD en de MIVD op de Frederikkazerne in Den Haag. Dit voornemen is medio 2019 herbevestigd met een gezamenlijke brief aan de Kamer. Momenteel

wordt verkend hoe deze gezamenlijke huisvesting eruit zou kunnen komen te zien en onder welke voorwaarden er kan worden gestart met de ontwerpfase.

Rapportage en verantwoording

Met deze Jaarplanbrief geef ik u inzicht in de prioriteiten en accenten voor de AIVD in 2021. Openbare verantwoording over de uitvoering van het jaarplan wordt verstrekt door middel van het departementale jaarverslag en het eigen jaarverslag van de AIVD. Tussentijds rapporteert de AIVD over de voortgang via periodieke voortgangrapportages, welke worden gedeeld en besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren